

Ärende: VN/238/2025

Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om underhållsstöd, lagen om underhåll för barn och lagen om inkomstdatasystemet

Lagen om underhållsstöd

Är 11–12 § inklusive motiveringarna tydliga?

Vi har inget att kommentera.

Är innehållet i 13 a § och motiveringen till den tydliga?

Vi anser det positivt att underhållsskyldigas ansvar tydliggörs i lag. Dock saknas tydlig vägledning för hur denna skyldighet praktiskt ska följas upp, särskilt i fall där ingen sanktion är kopplad till passivitet. För rättssäkerhet och för att undvika godtycke föreslår vi att en hänvisning till informationsskyldighet införs i t.ex. FPA:s beslut eller barnatillsyningsmannens avtal.

Är innehållet i 34 § och motiveringen till den tydliga?

Vi stödjer förstärkningen av informationsflödet mellan FPA och välfärdsområdena, men vill betona att detta kräver adekvat teknisk infrastruktur och säker databehandling (uppfylls detta i tillräcklig omfattning i dagsläget, detta bör säkerställas). Risker för ökad administrativ börda måste vägas mot nyttan.

Är innehållet i 36 § och motiveringen till den tydliga?

Vi stödjer förstärkningen av informationsflödet mellan FPA och välfärdsområdena, men vill betona att detta kräver adekvat teknisk infrastruktur och säker databehandling (uppfylls detta i tillräcklig omfattning i dagsläget, detta bör säkerställas). Risker för ökad administrativ börda måste vägas mot nyttan.

Lagen om underhåll för barn

Är 8 d § och motiveringen till den tydliga?

Möjligheten att inhämta information från Skatteförvaltningen stärker handläggningen och är ett välkommet tillägg. Dock krävs det klargöranden om vilken information som faktiskt tillhandahålls och i vilken form. Detta är avgörande för rättssäker handläggning.

Är 13 a § och motiveringen till den tydliga?

Vi konstaterar att förslaget utgör ett avsteg från nuvarande praxis. För att säkerställa rättssäkerhet bör lagens motiveringar kompletteras med vägledande principer för när rätten att väcka talan ska användas. Det finns annars risk för ojämlig praxis mellan områden. Vår bedömning är att den föreslagna talerätten kräver:

- Uppdaterade arbetssätt och processbeskrivningar
- Tydlig nationell anvisning
- Stärkt juridisk kompetens och resurser inom familjerätten

Är 13 b § och motiveringen till den tydliga?

Vi anser att en tydlig skyldighet att agera stärker barnets rätt till försörjning. Det är dock nödvändigt att denna skyldighet balanseras med förutsättningar att utreda båda föräldrars ekonomiska situation. Dagens system fokuserar ibland oproportionerligt på den underhållsskyldige utan att beakta den andre förälderns förändrade ekonomiska förutsättningar.

Är 17 § och motiveringen till den tydliga?

Vi ser positivt på att föräldrar uppmuntras att regelbundet omvärdera barnets behov och sin egen förmåga. Förslaget bör kompletteras med praktisk vägledning och utbildning till både personal och föräldrar. Utan stödmaterial och kommunikationsinsatser riskerar skyldigheten att förbli formell.

Enligt lagen om underhåll för barn bestäms underhållsbidragets storlek utifrån barnets individuella behov av underhåll, men föräldrarna svarar för barnets underhåll enligt förmåga. Vi önskar också synpunkter på om det bör föreskrivas om en starkare skyldighet för föräldrarna att regelbundet bedöma barnets behov av underhåll och sin egen förmåga att försörja barnet samt föräldrarnas skyldighet att vidta åtgärder för att justera underhållsbidragets belopp, om det uppstår behov av en justering. Om ni anser att så är fallet, hur borde det föreskrivas om detta?

Vi ser positivt på att föräldrar uppmuntras att regelbundet omvärdera barnets behov och sin egen förmåga. Barnets rätt till underhåll ska alltid grunda sig på en individuell bedömning, och detta förutsätter att båda föräldrarna aktivt följer med förändringar i behov och ekonomiska förutsättningar. Vi anser att det finns skäl att stärka föräldrarnas skyldighet att bedöma behovet av justering och vidta nödvändiga åtgärder. För att denna skyldighet ska bli reell i praktiken bör lagen kompletteras med:

- En uttrycklig skyldighet för föräldrarna att regelbundet överväga barnets behov och sin egen försörjningsförmåga, exempelvis vartannat år eller vid väsentliga förändringar.
- En bestämmelse som förpliktar föräldrar att vid behov initiera en justering av underhållsbidraget genom nytt avtal eller rättslig prövning.

- Ett stödmaterial eller påminnelse-system, eventuellt genom FPA:s beslut, som informerar om denna skyldighet och vägleder föräldrar i hur de kan agera.

För att undvika att skyldigheten förblir en papperskonstruktion bör den kombineras med praktiska verktyg och nationell informationskampanj. I synnerhet föräldrar som redan har ett avtal eller domstolsbeslut om underhåll kan annars uppleva att systemet är statiskt och svårt att påverka.

Lagen om inkomstdatasystemet

Är 13 § och motiveringen till den tydliga?

Vi har inga kommentarer.

Utlåtanden

Ert utlåtande om konsekvensbedömningarna.

Resurs- och implementeringssynpunkter:

Den föreslagna reformen innebär betydande utvidgning av barnatillsyningsmännens ansvar och roll. Förslaget medför ökat behov av:

- o Personalresurser
- o Juridisk och administrativ kompetens
- o Nationell styrning och enhetliga verktyg (t.ex. mallar, blanketter, checklistor)

Vi påpekar risken för att reformens kostnadsbesparingar hos FPA kan leda till kostnadsöverföring till välfärdsområdena. Denna balans bör beaktas i kommande budgetbeslut. Därtill bör beaktas tillgången till och i många fall bristen på behörig personal inom dessa funktioner.

Har ni synpunkter på hur beskrivningen av nuläget eller något annat avsnitt i propositionen bör kompletteras?

Rättssäkerhet och barnets bästa:

Vi understryker att barnets rätt till försörjning är en grundläggande rättighet enligt barnkonventionen och Finlands grundlag. Lagförslaget bör inte medföra att barns rättigheter försvagas genom administrativa hinder eller brist på rättshjälp. Rättssäkerhet ska gälla lika i hela landet.

Vi föreslår att lagstiftaren särskilt beaktar situationer där barn står utan fastställd försörjning på grund av att:

- Föräldrar är oeniga
- Den underhållsskyldiga är utomlands eller oåtkomlig
- Avtals- eller domstolsprocesser drar ut på tiden

Domstolarnas roll bör övervägas noggrant och preciseras. Det är idag vanligt att domstolar fastställer underhållsbidrag till 0 euro fram tills barnet fyller 18 år. Det är oklart hur sådana ärenden ska hanteras i det nya systemet. Kommer det att bli FPA:s ansvar att identifiera och hänvisa dessa familjer till barnatillsyningsmannen? Vi föreslår att även domstolar åläggs att fatta kortare, tidsbegränsade beslut i dessa fall och aktivt hänvisa föräldrar att uppdatera avtalet via barnatillsyningsmannen.

Övriga kommentarer om propositionen.

Österbottens välfärdsområde stöder propositionens målsättning men vill framhålla att lagens implementering kräver:

- Resurser för att säkerställa likvärdig service
- Nationell vägledning för rättssäker tillämpning
- En tydligare analys av hur ansvar och konsekvenser fördelas mellan statliga och regionala aktörer

Vi hade även gärna sett att statsmakten tillhandahållit tydligare verktyg för hur barnatillsyningsmän ska beakta företagare i bedömningen av underhåll. I dagsläget varierar tillvägagångssätten mellan välfärdsområden, vilket riskerar att leda till ojämlik behandling. För att uppnå enhetlighet krävs tydlig nationell styrning och praktiska riktlinjer.

Nåls Carina
Österbottens Välfärdsområde